

O'ZBEKISTONDA BUXGALTERIYA HISOBINI MHXSGA MUVOFIQ TASHKIL ETISH ZARURIYATI**Baxodirov Xondamir Xusanjon o'gli***Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada bugungi kunda dunyo iqtisodiyotining integratsiyalashuvi jarayonida O'zbekistonda moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga (MHXS) o'tishning dolzarbligi va ahamiyati haqida so'z yuritilgan. Shuningdek, BHMS asosida tuzilgan moliyaviy hisobotlarni MHXSga muvofiq uyg'unlashtirish masalalari, transformatsiya qilish bosqichlari keltirib o'tilgan hamda milliy standartlar va xalqaro moliyaviy hisobot standartlari o'rtasidagi farqlar tahlil qilingan.*

Kalit so'zlar: *transformatsiya, moliyaviy hisobot, moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS), hisobotni o'zgartirish bosqichlari.*

НЕОБХОДИМОСТЬ ОРГАНИЗАЦИИ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА ПО МСФО В УЗБЕКИСТАНЕ**Баходиров Хондамир Хусанжон угли***Ташкентский государственный экономический университет*

Аннотация: *В данной статье говорится об актуальности и важности перехода на международные стандарты финансовой отчетности (МСФО) в Узбекистане сегодня в процессе интеграции мировой экономики. Также упомянуты вопросы гармонизации финансовой отчетности, подготовленной на основе БХМС, в соответствии с МЗСС, этапы трансформации. Также анализируются различия между национальными стандартами и международными стандартами финансовой отчетности.*

Ключевые слова: *трансформация, финансовая отчетность, международные стандарты финансовой отчетности (МСФО), этапы изменения отчетности.*

KIRISH

Mamlakatimiz iqtisodiyotining xalqaro darajada integratsiyalashuvi jarayonida xorijiy investitsiyalarni milliy iqtisodiyotimizga jalb qilishda, shuningdek, xalqaro maydonda yuqori pog'onalarga erishishda avvalambor buxgalteriya hisobini yanada takomillashtirish hamda korxonalarda buxgalteriya hisobini xalqaro standartlarga moslashtirish muhim masalalardan biri hisoblanadi.

Mamlakatimiz iqtisodiyotida ham bu bo'yichabajariladigan ishlar esa albatta, xalqaro maydonga barcha uchun tushunarli, aniq va shaffof tarzda tayyorlangan mahsulotlarni taqdim etishda asosiy vositachi bo'lib xizmat qiladi.

Bunda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarorining (PQ-4611, 2020)⁸⁴ qabul qilinishi ushbu sohani yanada rivojlantirishga asosiy mezon bo'lib xizmat qilmoqda.

Bu qarorga muvofiq, 2021-yil 1-yanvardan boshlab aksiyadorlik jamiyatlari, tijorat banklari, yirik soliq to'lovchilar toifasiga kiruvchi korxonalar MHXSga muvofiq moliyaviy isobotlarini tayyorlashi hamda bu sohad mutaxasislarni tayyorlash masalalarini xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish bu orqal xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va boshqa masalalar bo'yicha vazifalar belgilab berilgan (Qaror,2020).

Yuqorida aytilgan fikrlardan ko'rinib turibdiki, buxgalteriya tizimida xalqaro standartlardan foydalanish -axborotdan foydalanuvchilarga kompaniyaning moliyaviyholati to'g'risida shaffof va ishonchli tarzda ma'lumotlarni yetkazib berishda va bu orqali iqtisodiyotimiz rivojlanishida asosiy omillardan biri bo'lib xizmat qiladi.

Adabiyotlar sharhi.

Iqtisodchilar Karimov A.A. va Raxmatullayev O'.Q. (2021) o'z ilmiy ishlarida milliy standartlarga muvofiq tuzilgan moliyaviy hisobotlarni xalqaro moliyaviy hisobot standartlari asosida transformatsiya qilish haqida quyidagicha fikrlarni bildirib o'tganlar: "Transformatsiya ixtisoslashtirilgan dasturlarning majburiy mavjudligini talab qilmaydi va elektron jadvallar yordamida amalga oshirilishi mumkin.

Transformatsiya - bu tashkilotning ma'lumotlarini boshqa buxgalteriya standartiga qayta guruhlashdir. Birlashtirilgan MHXS bayonotlarini tayyorlashning ikki yo'li mavjud.

Birinchisi usul shundan iboratki, avvalo hisobot guruhning har bir kompaniyasi uchun xalqaro standartlarga muvofiq tayyorlanadi. Keyin ushbu ma'lumotlar umumlashtirilib, MHXSga muvofiq konsolidatsiyalangan moliyaviy hisobotni olish uchun tuzatiladi. Ikkinchisi, milliy standartlarga muvofiq yig'ma bayonotlarni tayyorlashni boshlanishiga va uni o'zgartirgandan so'ng MHXS ga muvofiq tayyorlashni o'z ichiga oladi."

Sotivoldiyeva (2019) o'z ilmiy tadqiqotlarida quyidagilarni keltirib o'tgan: "Biz quyidagi usullardan birini qo'llagan holda xalqaro standartlarga mos hisobotlarni olishimiz mumkin:

1. Transformatsiya orqali o'zgartirish usuli;
2. Parallel hisob usuli.

Tadqiqot metodologiyasi.

Ushbu maqolada moliyaviy hisobotning xalqaro standartlaridan mamlakatimiz buxgalteriya tizimida foydalanish, xalqaro standartlarni transformatsiya qilishning ahamiyati va zarurligi bo'yicha xorijiy va mahalliy olimlarning ishlari o'rganildi va tahlil qilindi. Tahlil jarayonida analiz va sintez, kuzatish, tahlil qilish usullaridan hamda jadvallardan foydalanildi.

⁸⁴ Qaror (2020) O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-fevraldagi PQ-4611

Tahlil va natijalar muhokamasi.

Mamlakatimiz buxgalteriya tizimida ham xalqaro standart talablaridan foydalanish, ularni milliy buxgalteriya hisobiga standartlariga uyg'unlashtirish bo'yicha barcha ishlar amalga oshirilmoqda. Bunda O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va Moliya Vazirligi moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarini (MHXS) joriy etish bo'yicha vakolatli organ sifatida buxgalteriya hisobining milliy standartlari (BHMS)ni MHXSga muvofiq uyg'unlashtirish ishlarini amalga oshirib kelmoqda.

Osiyo taraqqiyot banki (OTB) esa iqtisodiyot boshqaruvini takomillashtirish dasturi doirasida Moliya vazirligiga kichik va o'rta biznes korxonalari uchun MHXS asosidagi moliyaviy hisobotning milliy standartini (MHMS) ishlab chiqishda ko'mak ko'rsatmoqda.

BHMSni MHXSga muvofiq uyg'unlashtirishda transformatsiya ixtisoslashtirilgan dasturlarning majburiy mavjudligini talab qilmaydi va elektron jadvallar yordamida amalga oshirilishi mumkin. Transformatsiya - bu tashkilotning ma'lumotlarini boshqa buxgalteriya standartiga qayta guruhlashdir.

1-jadval

BHMSni MHXSga muvofiq uyg'unlashtirishda MHXS formatida hisobotlarni tuzish usullari

Hisobot tayyorlash usullari	Usulning mohiyati
Parallel hisob	Buxgalteriya hisobi bir vaqtning o'zida milliy va xalqaro standartlar bo'yicha amalga oshiriladi
Kombinatsiyalangan usul	Buxgalteriya hisobidan BXMSga muvofiq davriy tarjima, keyinchalik tuzatishlar kiritilgan holda MHXSga muvofiq o'tkaziladi
Transformatsiya qilish	MHXS bo'yicha hisobot ko'rsatkichlari asosida MHXS shakllantiriladi

Parallel hisob – bu korxonaning buxgalteriya hisobini bir vaqtning o'zida mamlakatning ichki standartlari hamda xalqaro standartlar qonun-qoidalariga asosan yuritish hisoblanadi. Bunda buxgalteriya hisobini yuritishda bir marta provodka berilganda natija ikki bazaning xotirasiga saqlanadi. Ya'ni, xo'jalik faoliyatining har bir fakti ikki marta qayd etiladi: birinchi marta BHMS bo'yicha buxgalteriya tizimida, ikkinchisi – MHXS bo'yicha. Parallel buxgalteriya hisobini tuzishda MHXS bo'yicha buxgalteriya ma'lumotlari asosida shakllanadi.

Kombinatsiyalangan usul - buxgalteriya hisobidan buxgalteriya hisobotiga keyingi tuzatishlar bilan muntazam ravishda ma'lumotlarni uzatishdir. Usul har qanday vaqtda ma'lumotni oshkor etishni yetarli darajada aniqligini ta'minlaydi, chunki buxgalteriya hisoboti tugashini kutishning hojati yo'q. Hisobotlarni tayyorlash uchun barcha yirik xo'jalik operatsiyalari bo'yicha buxgalteriya ma'lumotlari yetarli. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, hozirgi paytda asosan transformatsiya usuli qo'llaniladi.

Transformatsiya – bu hisobot sanasida amalga oshiriladigan jarayon bo'lib, milliy buxgalteriya standartlari bo'yicha tayyorlangan moliyaviy hisobot ko'rsatkichlarini moliyaviy hisobotning barcha elementlarini tan olish, o'lchash va oshkor qilishning tegishli tamoyillarini hisobga olgan holda MHXS formatiga o'tkazish uchun zarur

bo'lgan barcha tuzatishlarni o'z ichiga oladi. Shuni ta'kidlash lozimki, moliyaviy hisobot transformatsiyasining tartib va qoidalarini belgilaydigan MHXS'lari mavjud emas. Shu bois, har bir korxona o'zining hisob siyosatida transformatsiya asoslarini mustaqil ishlab chiqishi lozim.

Xulosa va takliflar

Buxgalteriya hisobi milliy standartlarini moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga uyg'unlashtirishning zaruriyati bo'yicha tadqiqotlar asosida quyidagi xulosalar qilindi:

1. Milliy iqtisodiyotimiz tizimida, xususan, buxgalteriya tizimida xalqaro standartlarning joriy etilishi natijasida mamlakatimiz xalqaro axborotdan foydalanuvchilarga tushunarli va sifatli bo'lgan ma'lumotlarni yetkazib berish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa, o'z navbatida dunyo bozorida investitsiyalarning faol oqimini rivojlantirishga, hamda mamlakatimiz iqtisodiyotiga yanada ko'proq investitsiyalarni jalb qilish imkonini beradi.

2. Shuningdek, xalqaro standartlarning mamlakatimiz iqtisodiyotida qo'llanilishi natijasida, moliyaviy axborotning boshqa mamlakatlar iqtisodiy axborotlari bilan taqqoslanuvchanligini ta'minlashga erishishimiz mumkin. Bu esa, axborotdan foydalanuvchilarga to'g'ri qaror qabul qilishi hamda to'g'ri prognozlashtirish uchun yordam beradi.

ADABIYOTLAR / ЛИТЕРАТУРА:

1. Qaror (2020) O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 24-fevraldagi PQ-4611 "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori.

2. Sotivoldiyeva D.A. (2019) Бухгалтерский учет. Учебник. –Т.: ТДИУ. Иқтисодиёт, -530 с.

3. Tashnazarov S.N. (2018) Moliyaviy hisobotning nazariy va metodologik asoslarini takomillashtirish. (MHXS va ilg'or xorijiy tajribalar asosida). Monografiya.